

Saksframlegg

Saksnr.: 2024/12581

Behandlet av	Møtedato	Utvalgssaksnr.
Østfoldrådet	15.11.2024	

Vedlegg

- 1 Østfolds høringsbudskap langtidsplan for forsvaret
- 2 Uttalelse fra Østlandssamarbeidet

Etablering av NATO/Nordisk luftoperativt senter ved Rygge flystasjon

Fylkeskommunedirektørens forslag til beslutning

1. Østfoldrådet slutter seg til å gjøre en felles innsats mot nasjonale myndigheter med sikte på etablering av et Nordisk luftoperativt senter ved Rygge flystasjon.
2. Østfoldrådet støtter uttalelsen til Østlandssamarbeidet om at det eneste realistiske alternativet for etableringen av et slikt senter i Norge er Rygge og Osloregionen.
3. Forslag til hvordan Østfoldrådet kan jobbe videre med saken, ved bruk av rammeverk og modell i strategi for myndighetskontakt, legges frem for rådet i deres første møte på nyåret.

06.11.2024

Solveig Helene Olsen
fylkeskommunedirektør

Tone Stenbek
Stabs- og kommunikasjonsdirektør

Bakgrunn for saken

I gruppearbeidet i forkant av behandling av sak 2/24 «Østfoldrådets prioriterte saker» kom det fram at en av sakene det er stor enighet om er at det bør etableres et Nordisk luftoperativt senter i Norge, og at senteret skal plasseres ved Rygge flystasjon.

Hensikten med denne saken er å gi Østfoldrådet innsikt i prosjektet og få tilslutning til at rådet skal gjøre en felles innsats overfor nasjonale myndigheter slik at det etableres et Nordisk

luftoperativt senter ved Rygge flystasjon. Rådet inviteres også til å slutte seg til at det jobbes videre med saken gjennom bruk av rammeverket definert i strategi for myndighetskontakt. Forslaget legges frem for rådet i sitt første møte på nyåret.

Ny langtidsplan for Forsvaret – styrket satsing på langtrekkende luftvern

Regjeringen la frem sitt forslag til langtidsplan i april d.å. hvor det, blant annet ble foreslått en betydelig styrking av luftvernet. Anslåtte kostnader for fremtidig luftvern kan komme opp mot [100 milliarder kroner](#). Den endelige forsvarsplanen som ble presentert under Stortingets pressekonferanse den 4. juni, viser også til en styrket satsing på langtrekkende luftvern for å kunne legge til rette for permanent beskyttelse av østlandsområdet med stor befolkning og [kritiske samfunnsinstitusjoner](#).

I forbindelse med høring til Prop. 87 S (2023-2024) – «Forsvarsløftet – for Norges trygghet Langtidsplan for forsvarssektoren 2025-2036» ble det sendt en felles uttalelse på vegne av Østfold fylkeskommune, fylkets kommuner og samarbeidspartnere i næringslivet (vedlegg 1). I uttalelsen ble det understreket at Rygge flystasjon er sentral i Norges forsvar, at det er både økonomisk og operativt klokt å samle mer av Forsvaret på Rygge, og at det behov for et nordisk luftoperasjonssenter (JAOC -Combined Joint Air Operation Centre North) som følger av den sikkerhetspolitiske situasjonen verden er i nå.

Et slikt anlegg vil være svært viktig for kommando og kontroll i fred, krise og krig. Og det bør være på en sikret flystasjon i et bombesikkert fjellanlegg, for raskt å kunne forsterkes ved en oppskalering. Rygge flystasjon er svært velegnet til dette.

Representantskapsmøtet for Østlandssamarbeidet vedtok fredag 1. november forslag til uttalelse sendt av fylkesordføreren i Østfold om lokalisering av Nordisk NATO luftoperativt senter i Norge til Rygge (vedlegg 2). Konklusjonen i uttalelsen er at Østlandssamarbeidet mener at det eneste realistiske alternativet for etablering av et Nordisk NATO luftoperativt senter er Rygge og Osloregionen. Lokaliseringen får også støtte av politisk ledelse i Oslo.

Verden rundt oss

Den globale situasjonen er i stadig endring. Konflikten mellom Ukraina og Russland dominerer nyhetsbildet. Det er store økonomiske utfordringer med høy inflasjon og kostnadskrise som påvirker mange land. Det er stor bekymring på grunn av ekstreme værhendelser og klimaendringer. Økende politisk polarisering og feilinformasjon påvirker valg og samfunnsdebatten. Fra et sikkerhetsmessigperspektiv har dette flere implikasjoner, spesielt i Europa: NATO har økt sin tilstedeværelse i Øst-Europa for å avskrekke ytterligere russisk aggresjon, det er blitt økt oppmerksomhet rundt atomberedskap og forsvar, det er økte investeringer i cybersikkerhet og beskyttelse av kritisk infrastruktur, det er økt fokus på energisikkerhet og diversifisering av energikilder.

For Norge sin del fører den sikkerhetspolitiske situasjonen til et økt behov for beredskap og stabil kapasitet for å ivareta nasjonale og internasjonale interesser.

NATOs luftoperasjonssentre

I dag har NATO tre Joint Force Command som ligger i Brunssum i Nederland, Napoli i Italia og Norfolk i USA. Disse styrkekommandoene er underlagt NATOs øverste kommando, SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europa) i Casteau i Belgia. Både styrkekommandoene i Brunssum og Napoli har hver sine CAOC.

Brunssum har sin CAOC i Uedem i Tyskland, og har ansvaret for NATOs luftrom rundt Island og i Baltikum.

Napoli har sin CAOC i Torrejón, like utenfor Madrid i Spania, og har ansvaret for blant annet Svartehavet.

Norfolk har derimot ingen CAOC - ennå. Tidligere sjef for Luftforsvaret Rolf Folland mente tidligere i år at det ville vært gunstig for NATO å bruke Norges JAOC som Norfolks CAOC, dermed CJAOC, fordi grunnmuren allerede er til stede.

Luftfart som kritisk samfunnsområde sett i lys av sikkerhetspolitikk

Den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa og verden ellers fører til et økt behov for beredskap og stabil kapasitet for å ivareta nasjonale og internasjonale interesser. Det er et uttalt behov for å øke NATOs og medlemslandenes forsvarsevne betraktelig.

Norge vurderes som en sterk kandidat for å huse et nytt CAOC for å støtte NATOs styrkekommando i Norfolk, på grunn av landets strategiske plassering og eksisterende nasjonale luftoperasjonssentre. Et NATO-luftoperasjonssenter som etableres i Norge vil være av stor strategisk verdi og det vil bidra til å styrke Norges sikkerhet og beredskap. Lokalisert til Norge vil det innebære direkte innflytelse og påvirkning på NATOs operasjoner i fred, krise og krig.

Norge har, ifølge forsvarsminister Bjørn Arild Gram et godt utgangspunkt for å ha et luftoperativt NATO-senter, men han understreker at «det er NATO som tar den endelige avgjørelsen.»

Plassering av NATO/Nordisk luftoperasjonssenter

Dagens norske luftoperasjonssenter ble, av flere grunner, omorganisert fra januar 2024 og er på omtrent 200 ansatte, fordelt på Sørreisa og Bodø. Det er svært krevende å lede moderne luftoperasjoner i norsk og i alliert sammenheng med moderne fly som F-35 og overvåkingsflyet P-8. Den teknologien som disse flyene kommer med, sammen med blant annet nye luftovervåkingsradarer gir nye muligheter som må utnyttes i en moderne krig. For å utnytte de nye mulighetene måtte Luftforsvaret omorganisere. Nye funksjoner kom til, og gamle funksjoner er tatt ut og det er innført nye former for planlegging og ledelse. Øvrig utvikling i IKT har også åpnet opp for nye måter til å organisere og lede militære operasjoner.

[3. september møttes Forsvarsforum Nord på Bardufoss og fattet et tydelig vedtak om at en NATO-luftkommando må legges til Bodø og Sørreisa.](#) Dette begrunnes blant annet i at nordområdepolitikken må løftes fra ord til handling, og at de to nevnte lokasjonene er det eneste naturlige valget for et luftkommandosenter for NATO.

Lokalisering av luftoperasjonssenteret ved Rygge flyplass

Et luftoperasjonssenter skal være godt beskyttet i et fjellanlegg slik at det kan operere under de mest krevende forhold i en krig. Fjellanlegget må ligge godt beskyttet inne på en base som kan bidra til den grunnleggende ytre sikkerheten mens hovedfunksjonene ligger inne i et fjellanlegg. Fjellanlegg er svært dyrt å bygge og det finnes ikke mange gjenværende fjellanlegg i Norge som er i en tilstand som gjør dem egnet til å bli tatt i bruk raskt, eller hvor det er ledig plass. NATO sier at de har dårlig tid. Det er en fordel om luftoperasjonssenteret ligger inne på en flystasjon med tilgang til rullebane. Det vil være mye luftmilitær aktivitet, blant annet reiser fra andre hovedkvarter hvor det er militære fly som benyttes.

Østfolds geografiske plassering er viktig både på grunn av nærheten til de tettest befolkede områdene av landet, nærheten til kongehuset, stortinget og regjeringen og som et sentralt område for å ta imot allierte forsterkninger og øvrig logistikk.

Med Finland og Sverige som NATO medlemmer vil havner og flyplasser i Norge få økt betydning ettersom allierte forsterkninger til våre naboland vil måtte tas imot her og transporteres videre østover til innsatsområdene. Dette gjelder i høyeste grad også havner og flyplasser i Sør-Norge. Svært mye logistikk ut til hele Norge går i fredstid gjennom Østfold. Forsvarets og alliertes behov kommer i tillegg til dette, noe som innebærer at regionens logistikk og forsyningsakser vil være sårbare og må beskyttes.

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har identifisert flere strategiske viktige soner i Norge, spesielt med tanke på nasjonal sikkerhet og forsvar. Disse sonene inkluderer områder med kritisk infrastruktur, høy befolkningstetthet og viktige transport og forsvarslinjer. Østfold, som ligger nær grensen til Sverige og har viktige transportkorridorer, regnes som en strategisk viktig sone. [Dette skyldes blant annet nærheten til Oslo og viktige veier og jernbaner som forbinder Norge med resten av Europa.](#)

I regionen har Rygge en naturlig og strategisk plassering, og bygges opp som en sentral base hvor både det norske forsvaret og USA har planlagt betydelige investeringer. Den sikkerhetspolitiske situasjonen krever et nordisk luftoperasjonssenter som vil være viktig for kommando og kontroll i fred, krise og krig. Siden det er et nordisk samarbeid, bør et slikt senter legges til en lokasjon man enkelt kan pendle til eller bo ved. Rygge er sentralt plassert for nordisk mannskap, med kort reisevei til Sverige, Finland og Danmark. Området stiller sterkt med bosetting fra Oslo til Halden, internasjonale skoler og mange muligheter for ektefeller og barn. I tillegg er Rygge svært velegnet til dette, som en sikret flystasjon med et bombesikkert fjellanlegg, som raskt kan forsterkes ved en oppskalering.

Fylkeskommunedirektørens vurdering

Fylkeskommunedirektørens forslag om at Østfoldrådet skal jobbe for etablering av et Nordisk luftoperativt senter ved Rygge flystasjon er i tråd med signaler gitt i gruppearbeidet den 6. september. Dette er et konkret prosjekt det oppfattes å være stor tilslutning til og tverrpolitisk enighet om. Det oppfordres derfor til at det gjøres en felles innsats i rådets regi overfor nasjonale myndigheter.

Det er flere aktører, deriblant Østlandssamarbeidet, som støtter etableringen av et Nordisk NATO luftoperativt senter i Norge og som mener at det eneste realistiske alternativet er Rygge og Osloregionen. Begrunnelsen er at Rygge er en optimal lokasjon ved at det er en sikret flystasjon med bombesikkert fjellanlegg.

Fylkeskommunedirektøren støtter en slik vurdering, samt at tidsperspektivet er viktig med hensyn til den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa som gjør at et nordisk operativt senter må stå klart så raskt som mulig.

På denne bakgrunnen anbefaler fylkeskommunedirektøren at Østfoldrådet støtter uttalelsen fra Østlandssamarbeidet. Likeså at rådet beslutter at saken inngår blant de prioriterte prosjektene det skal jobbes med i 2025, under hovedområde 4 – Beredskap og forsvar.